

מגדה גנור
אנשים וכתמים

מגדה גנור

אנשים וכתמים

מגדה גנור אנשים וכתמים

בית האמנים, אלחריזי 9, תל אביב

1.11-25.11.2012

-לוגו-

תערוכה

אוצרת: ד"ר נאווה סביליה שדה

קטלוג

עיצוב: דפנה גנור

טקסטים: ד"ר נאווה סביליה שדה

דפוס: חלפי הוצאה לספרי אמנות

תודות

לניסים בעלי זכרוננו לברכה, לבני אילון, ערו ונשותיהם חלה ואסנת על עזרתם ותמיכתם הבלתי נלאית.
לדפי נכדתי על עיצוב הקטלוג. לגר אפוטקה, נאווה סביליה שדה, אריה ברקוביץ, שולי חלפי וכל האחרים שתמכו ועזרו.

מוקדש

לבעלי ושותפי לחיים ניסים רפאל ת.נ.צ.ב.ה

לבניי אילון ועדו ונשותיהם חלה ואסנת שיבדלו לחיים ארוכים.

לנכדיי: עינת, אורי, דפנה, רוני, יובל, יונתן וטל

ולניניי: מאיה, עמרי וגילי.

אודות יצירתה של מגדה גנור

“כשם שהכתום מתהווה מתוך קירוב האדום אל האדום, כך מתוך נסיגת האדום על ידי הכחול מתהווה הסגול, הנוטה להתרחק מן האדום...”¹

מילים פיוטיות אלו של הצייר האקספרסיוניסט בן תחילת המאה העשרים ווסילי קנדינסקי, הולמות להפליא ציור (תמונה מס' 1) פרי מכחולה של הציירת מגדה גנור: גווני עולים ונוצרים מתוך מערכות יחסים בין הצבע והאדם. דמויות העשויות מכתמים צבעוניים ישובות יחד מסביב לדימוי הנראה כשולחן, אל מול רקע כתום-אדמדם בחלקו האחד של הציור, ואילו בחלקו השני, דמות הנראית מגבה פונה לעבר כתם סגלגל התחום בפס זהב מעוגל, ככניסה למעין מנהרה מסתורית. הכתמים הירקרקים שבקידמת הציור מעידים על המצאותן של הדמויות בחיק הטבע; ואילו הכתם הצהוב בחלק העליון של הציור מעניק זוהר המרומם את התיאור למרחב אחר, שאינו גשמי, דבר שזוכה לחיזוק בכתם תכלכל בקצה השמאלי העליון של הציור. כתמיות עזה ולא ריאלית זו נועדה להעביר התרשמות סובייקטיבית מן המציאות, והינה תוצר של סינתזה בין עולם המציאות לעולם הדמיון. מהי משמעותה של התרשמות זו ביצירתה של מגדה גנור?

צבעוניות עזה וזוהרת אפינה את סגנונם של ציירי תנועת הפוביזם (Les Fauves) המשתייכת לזרם המודרניזם בתחילת המאה העשרים, כאמצעי לביטוי רגשי. המימד הרגשי שנוצר כתוצאה מאופי הצבע בעבודתה של גנור מתחזק לנוכח היעדר תווי פנים לדמויות. בנוסף לכך, כתמי הצבע עשויים להיתפס כמסמלים את מערכות היחסים בין הדמויות עלומות הפנים: בעוד הרקע לקבוצה הישובה יחדיו הינו כתום-אדמדם, וכך משקף אווירה “חמה”, הרי שהכתם הסגלגל משמאל הינו קה, או כדברי קנדינסקי “מתרחק מן האדם”, ועשוי לסמל את בדידותו. נדמה שקור וחום, או בדידות וקירבה בחיי אדם, הם נושאו של ציור זה. הישיבה בחיק הטבע, כפי שמסתמן מן הכתמים הירוקים בציור, מעניקה אפי רענן ואף אופטימי לתיאור, וכך עשויה לשקף כמיהה לשיבה אל עולם תמים יותר, ערגה לאחדות של האדם עם טבע וראשוניות, אשר היתה משאת נפשם של אמנים בתחילת המאה העשרים (פול גוגן, למשל, או ארנסט לודוויג קירשנר). ההתעניינות באדם וברגשותיו, אף היא עמדה במרכז עניינם של אמני המודרניזם, דבר אותו הביע אנרי מאטיס בדבריו: “מה שמעניין אותי ביותר הוא הדמות האנושית. דרכה אני מצליח יותר מכל להביע את רגשותי הכמעט-דתיים כלפי החיים”.²

1 ו. קנדינסקי, על הרוחני באמנות, בתרגום שמואל שיחור, מוסד ביאליק, ירושלים, 1977, עמ' 66-77.

2 J. E. Muller, *Fauvism*, Thames and Hudson, London 1967, p.122.

ואכן, תערוכה זו הינה סיפור על אנשים וכתמים. עבודתיה של גנור הן ציורים על דיקט בצבעי אקריליק, בהן מתואר הדימוי האנושי באמצעות שפה אמנותית המבוססת על צבעוניות רב-גונית וכתמיות עזה. גנור, ילידת וינה (1928), אשר ציירה משחר ילדותה, גדלה בפריז ובז'נבה לאחר בריחת משפחתה בתקופת מלחמת העולם השנייה, ועלתה לארץ בשנת 1951. אודות החיים בתקופת המלחמה אינה מרבה גנור לדבר. שפות ילדותה הן גרמנית וצרפתית, ויתכן ואין הדבר מקרי, שסגנונה האישי מעלה לזכרון את אמני המודרניזם בצרפת וגרמניה של המחצית הראשונה של המאה העשרים. נושאי הציור המועדפים על גנור הינם אנשים, ילדים, ונוף, המשובטים בקלילות באמצעות כתמי צבע הבעתיים. נדמה שהכתם בציוריה של גנור לא נועד לבנות בלבד את הדמויות והנופים, אלא לסמל רחשי לב ונפש. עבודת הצבע המעבירה עוצמות רגש עזות, הוקנתה לגנור בשנות השבעים על ידי המורה הנערץ עליה, הצייר אדווין סלומון, אשר דימויי החיות בציוריו ספוגים רגש ודמיות עזה במיוחד. שילוב נוסף בין המימד האנושי לרקע כתמי קיים ביצירה (תמונה מס' 2) בה נראות דמויות ישובות, וכמו ממתניות לדבר מה. בעוד הרקע הינו מעט "רועש" ועשוי ממשחות מכחול סוערות למדי בגווני תכלת וורוד המפעפעים זה בזה, הרי שהדמויות עשויות מכתמי צבע לוקאליים, הן בעלות תווי פנים הפעם, אולם מביעות שקט, תוך שהן שקועות ומכונסות בתוך עצמן. יצירה זו משקפת את הניגוד האופייני במכלול יצירתה של גנור - מחה, כתמיות מתפרצת בצבעוניות בעלת אופי נאיבי, אולם מאידך, הבעת בדידות ואף ניכור אנושי. כתמי הרקע עשויים להוות מעין הד סמלי לרחשי הנפש או לכתמי הרגש של הדמויות.

המימד הרגשי יבוא לידי ביטוי ביצירתה של גנור בעבודות רבות שבמרכזן אם וילד. ילד ואם ישובים על ספסל במרכז של גן ירק רענן (תמונה מס' 3). אחוזים וחבוקים הם זה בזה. על פניהם נסוכה הבעה מהורהרת, ושרויים הם במעין גן עדן ירקרק ורענן המצוייר ביד חופשית. בהקשר זה ראוי לציין את דבריו של הצייר גד אפוטק, המורה אצלו למדה גנור בשנים האחרונות: "ביצירתה של גנור חופש ורעננות קסומה של נעורים". ואכן, הפרחים הורדרדים הפורחים לצד האם והילד הינם כתמים העשויים ביד חופשית, וכמו משקפים הם את משאלת ליבם לשיבה לעולם של תום ורוגע, עולם של חופש ושמחת חיים.

הכתם הורוד הופך לרקע מלא בציור (תמונה מס' 4) שבמרכזו ילדה המתוארת בקו משורבט ובפשטות רישומית וצבעונית מכוונת. הילדה ישובה מבודדת במקום בלתי ידוע, ולצידה, כפי הנראה, כלבלב. מאחורי הילדה כתמים ירוקים וורודים בעלי אופי דקורטיבי מעט, המדגישים את האופי השטוח של הקומפוזיציה, יוצרים מעין הילה מסביב לילדה, ומשווים מימד חלומי לתיאור. השטיחות מעניקה לעבודה זו פשטות לכאורה, המשקפת תום ילדות. מאידך, הצבעוניות העזה מדי מעלה לדיון שאלה נוקבת לגבי מהות הילדות: האמנם אכן תמימה היא? שאלה זו תשוב ותעלה במכלול עבודתה של גנור, כאשר התום יובע גם בעבודות בהן השטיחות תפנה מקומה לתפיסת חלל אשלייתית.

למרות שנדמה כי ההשטחה הינה אמצעי אמנותי חוזר ונשנה ביצירתה של גנור, בעבודות רבות אחרות קיים תעתוע בין שטיחות לתלת מימדיות. בעבודה שבמרכזה עץ שופע (תמונה מס' 5), מתוארים פוארותיו של העץ בנפחיות נטורליסטית, בעוד הרקע עשוי מכתמים המבליחים כהשתקפויות אור על גבי מים. בעבודה זו מדברת האמנית בשפה אמנותית כפולה המבוססת על השטחה ונפחיות בו זמנית. משחקי נפחים ותלת מימד הנבנים באמצעות כתמי צבע איפיינו את יצירתו של הצייר הצרפתי פול סזאן (במיוחד בסדרת ציורי הר סנט ויקטואר), האהוב מאוד על גנור. אולם, בעוד

שבאמצעות תעתועים פרספטואליים חקר סזאן תהליכי התבוננות, הרי שהשניות בין שטיחות ונפח בציוריה של גנור הינה בעלת אופי יירי יותר, ונראה שחבויות בה משמעויות בדבר אי היציבות ואירעיות הקיום. מסר זה הולך ונעשה חד יותר בציורים רבים בהם קיים שילוב בין כתמיות מופשטת בעלת אופי שטוח לדימוי נטורליסטי המבוסס על רישום בהקצרה. דוגמא לכך הינו תיאור של גרם מדרגות ומעקה ברזל ומסביבו צמחיה בכתמים תכולים וסגולים (תמונה מס' 6). בעוד גרם המדרגות מתואר באופן נטורליסטי למדי באמצעות גווני אור וצל, הרי שהצמחיה הינה מופשטת לגמרי. גרם המדרגות עצמו, הגם שהינו נטורליסטי, הינו ציורי באופי, ומעוקל באופן ההופך אותו לבלתי יציב. הצמחיה הכתמית מאיימת להשתלט על גרם המדרגות, אשר אינו מוביל לפתח כלשהו, וכך תיאור שהינו תמים לכאורה, הופך להיות בעל משמעות הפוכה לחלוטין ומטאפורית באשר למהות החיים.

העיסוק בדרכים המובילות למחזות בלתי ידועים, חוזר ונשנה ביצירתה של גנור. לאורך שביל העשוי מכתמים אפורים-תכללים (תמונה מס' 7) צועדות דמויות תמימות המבע האופייניות לגנור. השביל נתון בין מרחבים ירקרקים, כמחזות פסטורליים שלווים, אולם תחילתו וסופו אינם ידועים.

בעבודה אחרת (תמונה מס' 8), מוביל קו המבט אל עומק התמונה בו מסתיימת הדרך במעבר צר בין שני בניינים העשויים כתמי צבע חום-ורדרה, אשר ממלאים את המכלול הקומפוזיציוני כולו. מימדי המבנים מתעצמים לנוכח שתי דמויות אנושיות המתוארות בקדמת התמונה. באופן זה נוצרת תחושה קלאוסטרופובית בלב הצופה. עבודה זו מעלה בזכרון את היצירה "הזעקה" של הצייר אדוארד מונק (1893). המבוססת באורח דומה על רישום וצבעוניות בעלת אופי משורבט. שימוש בקווי הכוונה פרספקטיביים ובהובלת המבט לעומק מתעתע וקלאוסטרופובי אפיון גם את עבודתו של הצייר ארנסט לודוויג קירשנר, אשר ביטא באמצעים אמנותיים אלו בציוריו מתקופת מלחמת העולם הראשונה את תחושתו כי העולם מעוות והמציאות מתעתעת באכזריותה.

חלל המבוסס אף הוא על קווים פרספקטיביים המובילים בחדות לעומק התמונה מתואר בעבודה נוספת של גנור (תמונה מס' 9). בחלל זה נראות דמויות הישובות סביב שולחנות (בית קפה?). קו הפרספקטיבה החד וכתמי הצבע הצהוב, בנוסף לנושא עצמו, מעלים לזכרון את היצירה בית קפה לילי של ואן גוך (1888). אולם, מלבד מאפיינים ציוריים אלו, בולט מכנה משותף נוסף בין שתי העבודות: תחושת הניכור. דמיוניה של גנור פונות זו לזו, אולם אין ביכולתן ליצור קשר ביניהן בשל היותן נטולות פנים. ושוב, ציור המבוסס על מאפיינים תמימים לכאורה נושא מסר הפוך. היפוך וכפל משמעות זה המעניקים היבט חתרני ליצירתה של גנור, מעבירים אותה מן המימד המודרניסטי, שהשפעתו מבחינה אסתטית ניכרת לכל אורך הדרך, למימד הפוסט-מודרני. הצופה מוצא עצמו תוהה בין שני הערכים השלובים באורח מתעתע ביצירתה של גנור: תום ורוך לצד ניכור ובדידות.

כותרתה של תערוכה זו - "אנשים וכתמים" הופכת מוחשית מאוד בעבודה (תמונה מס' 10) במרכזה גבר ואישה על רקע הנסוג לעומק. גנור ציינה באוזני כי המקום בו מצוי הזוג הינו ונציה. בני הזוג עומדים במרכזה של כיכר ואוחזים בזור פרחים בכתמי תכלת-ורוד. מסביב להם כתמים המסמלים יונים. זר הפרחים והיונים כמו מחברים בין בני הזוג. כך שנוצרת אווירה חגיגית, כאילו מדובר היה בחתונה. צבע הקרקע התכלל מעניק מימד רוחני לאיחוד זה, דבר שמעלה

לזיכרון את תפיסת הצבע הכחול כצבע רוחני לאורך תולדות האמנות. הבניינים ברקע מתחברים בקו העונה כהד לחיבור בין בני הזוג, ומהווים מעין חופה, כך שנדמה כי בעוד רגע קט ישמע צלצול פעמונים. המימד הרומנטי, הרוך והתום ביצירה זו הינם למעשה תולדה של עבודת המכחול הכתמית. אולם, בניגוד לתעתוע בין אהבה לניכור, קירבה ובדידות שמאפיין רבות מעבודותיה של גנור, מתמזגים הכתמים ביצירה זו, וכמו מתוך פיוס, שואפים הם להתאחד. התאחדות זו הינה כהתמזגות בין הגשמי והרוחני, ביטוי לאמונה בקיומה של האהבה.

ד"ר נאוה סביליה שדה

בית האמנים, תל-אביב

ספטמבר 2012

Untitled No.1

Untitled No.2

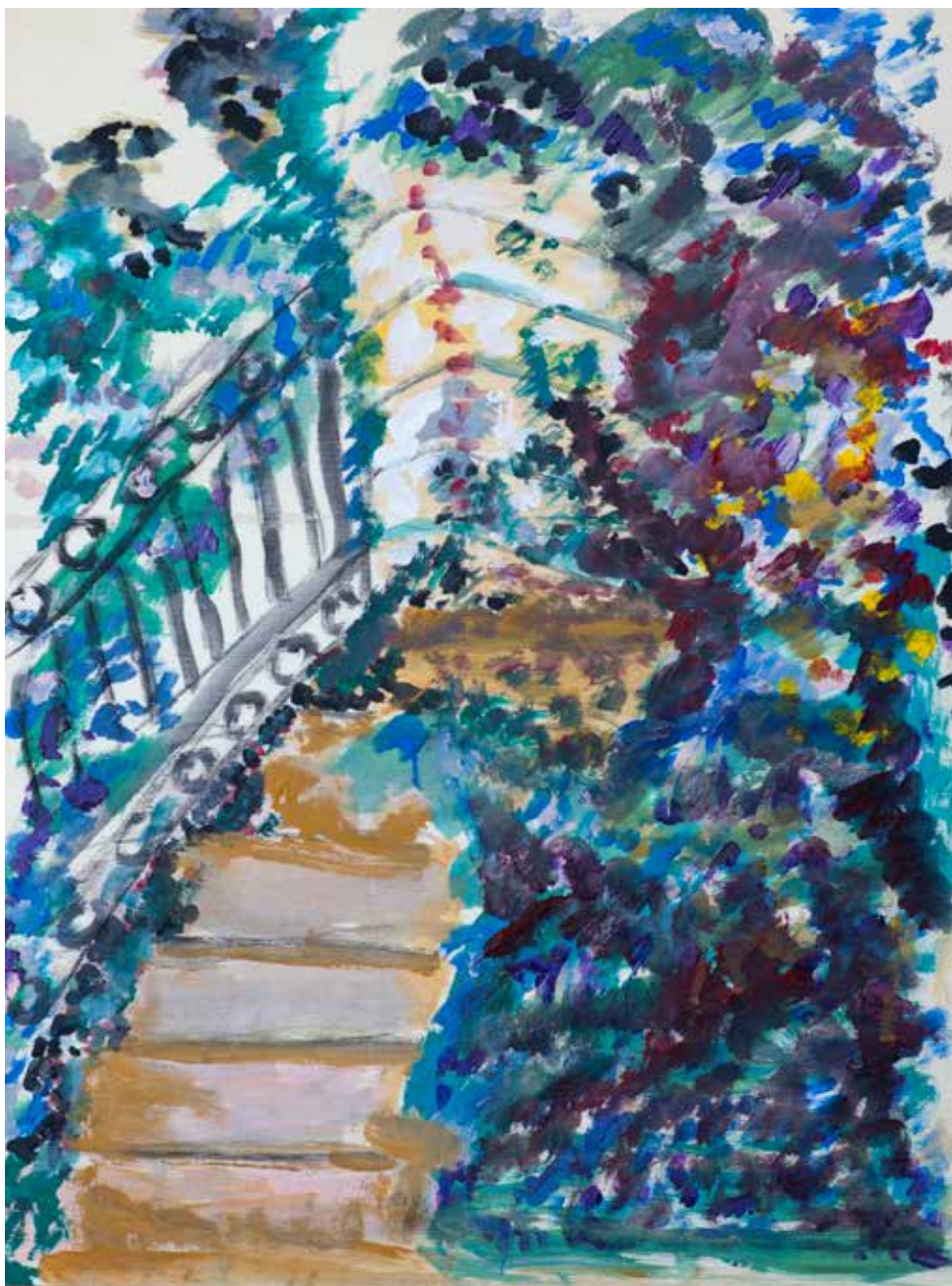
Untitled No.3

Untitled No.4

Untitled No.5

Untitled No.6

Untitled No.7

Untitled No.8

Untitled No.9

Untitled No.10

Untitled No.11

Untitled No.12

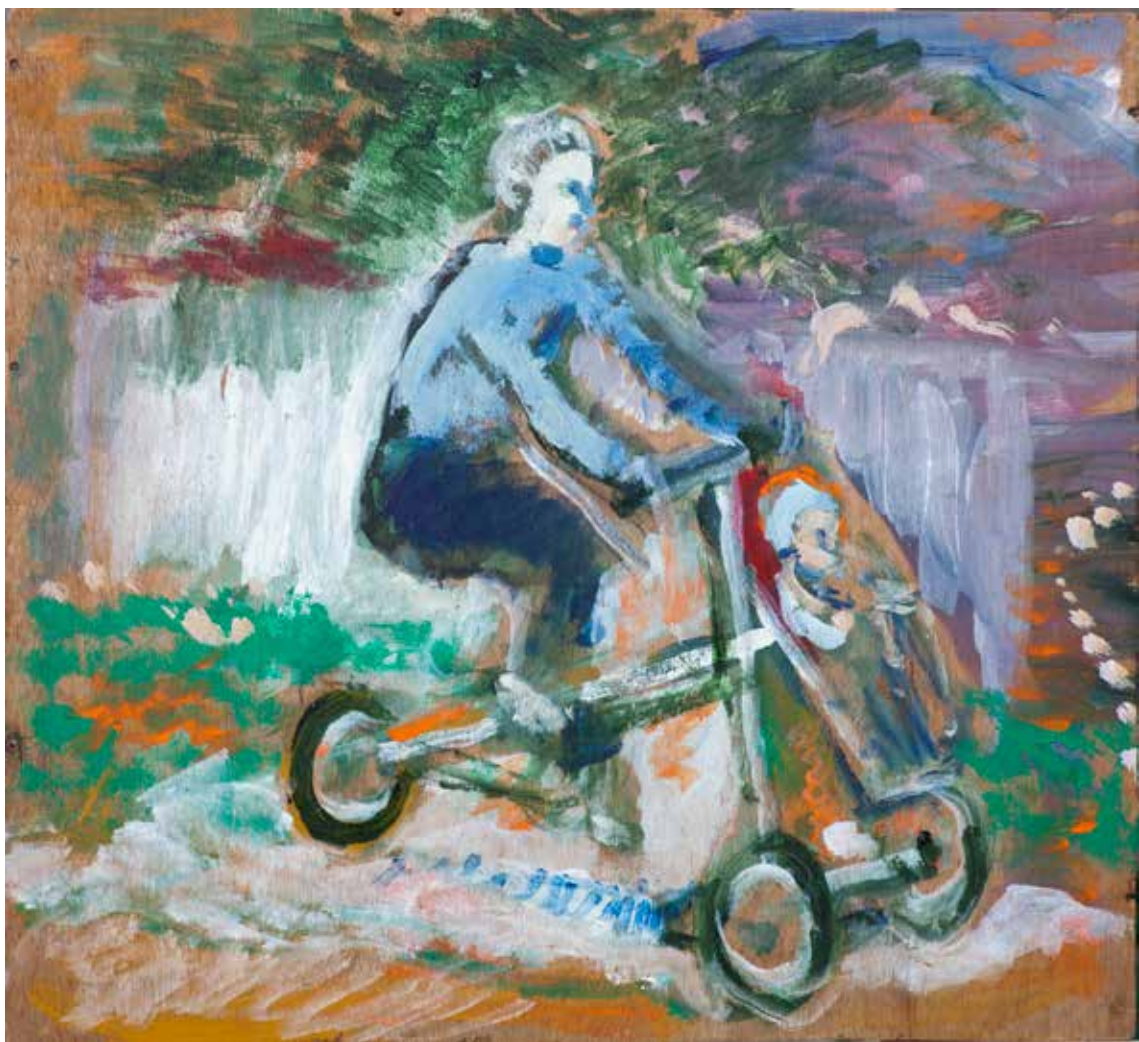
Untitled No.13

Untitled No.14

Untitled No.15

Untitled No.16

Untitled No.17

Untitled No.18

Untitled No.19

Untitled No.20

Untitled No.21

Untitled No.22

Untitled No.23

Untitled No.24

Untitled No.25

Untitled No.26

Untitled No.27

Untitled No.28

